Eduskunnan verojaosto
Telke Esa

Lausuntopyyntönne HE 137/2016 vp

Eduskuntakuuleminen.

HE 137/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain sekä eräiden juomapakkausten valmisteverosta annetun lain 3 §:n ja liitteen muuttamisesta.

Arvoisa valiokunnan puheenjohtaja valiokunnan jäsenet,

Lausuntonaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL esittää seuraavaa:

THL ei kannata hallituksen esitystä sellaisenaan, vaan ehdottaa nykyisen valmisteveron muuttamista terveysperustaiseksi veroksi ja nykyisten veronkantoon liittyvien valtiontueksi katsottavien elementtien purkamista.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan syksyllä 2015 tekemä päätös luopua makeisten ja jäätelön virvoitusjuomaverosta vuoden 2017 alussa, ei ole linjassa pääministeri Sipilän 29.5.2015 julkaistun hallitusohjelman ”Ratkaisujen Suomi” kanssa. Hallitusohjelman sivulla 4 todetaan veropäätöksistä seuraavasti: "korotetaan makeisveroa ja laajennetaan veropohjaa kilpailuvaikutukset ja valtiontukisäädökset huomioon ottaen".

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan tekemä päätös luopua makeisten ja jäätelön verosta aiheuttaa valtiolle 100 miljoonan euron vuotuisen verotappion, mikä vastaa rahamäärää, joka kuluu esimerkiksi peruskoulun yläkouluikäisten maksuttomaan kouluruokaan. Kansanterveyden kannalta on huolestuttavaa, että makeisista ja jäätelöstä saadaan paitsi helposti ylimääräistä energiaa ja sokeria, ja suklaasta ja jäätelöstä myös tyydyttynyttä rasvaa.

Terveysperustaisen verotuksen kehittämiseksi THL esittää seuraavaa:

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa verotusta tulisi kohdistaa siten, että verovaikutukset kohdistuvat tasapuolisesti eri sosiaaliryhmiin ja että sillä tuetaan terveyden edistämistä ja kansantautien ehkäisyä. Nykyinen vero on muuttanut kulutuskäyttäytymistä toivottavaan suuntaan.

Terveysperustaisessa sokeriverotuksessa verotus kohdistuisi tuotteeseen lisättyyn sokeriin. Sokeria sisältävien tuotteiden ylenmääräinen syöminen on ylimääräistä energiaa ja siten haitallista. Teollisuuden kilpailuetuna voisi olla lisätyn sokerin vähentäminen tuotteissa siten kuin Maailman terveysjärjestö WHO on lisätyn sokerin määritellyt. Suomalaiset lapset saavat sokerista 13-14 % päivittäisestä energiastaan, mikä on suositeltavaa saantia (10E%) suurempaa. Murrosikäisten poikien sokerin saanti on jopa tätä runsaampaa. **Täten erityinen huolenaihe Suomessa on lasten ja nuorten terveys.**

Teollisuuden kanssa voitaisiin keskustella aidosti terveysperustaisen veron toteuttamisesta, koska terveys on myös tuotteiden myyntivaltti. Vuonna 2013 ns. sokeriverotyöryhmä esitti useita eri vaihtoehtoja laajentaa nykyistä veropohjaa lisätyn sokerin lähteitä kattavammaksi. Tuolloin työryhmän esittämä ns. yhdistelmämalli, joka perustuisi lisätyn sokerin määrään tuotteissa ja nykyiseen ns. makeisveroon tyrmättiin. Sen toteuttaminen olisi edellyttänyt sokerin määrän ilmoittamista pakkausmerkinnöissä. **Nyt uuden, joulukuussa 2016 voimaan tulevan elintarviketietoasetuksen mukaan sokerin ilmoittaminen on pakollista ravintoarvomerkinnöissä, joten veron kantaminen on helpompaa.**

Kansalaisten terveyden edistämiseksi olisi tärkeää, että sokeripitoisten ja napostelutuotteiden nauttimista vähennetään edelleen. Näiden tuotteiden kulutus on viime vuosikymmenellä lisääntynyt merkittävästi ja reaalihinta laskenut. Ruokakulttuurimme on muuttunut napostelukulttuuriksi, jossa kunnolliset ateriat syrjäytetään runsaasti energiaa ja lisättyä sokeria sisältävillä ruoilla ja juomilla, jotka lihottavat sekä lapsia että aikuisia. Lihominen altistaa tyypin 2 diabetekselle, joita Suomessa on arvioitu olevan jo yli puoli miljoonaa, ja taudin hoitoon kuluvan 15 prosenttia terveydenhuollon menoista. Lisäksi lasten ja nuorten hammasterveys, joka vielä pari vuosikymmentä sitten oli ylpeyden aihe Suomessa, on rapautumassa. Näistä syistä kaikki keinot terveyden kannalta haitallisten tuotteiden kulutuksen pienentämiseksi ovat tarpeen. Veroperusta tulee määritellä terveysargumenttien ja julkisen keskustelun avulla. Esimerkiksi Unkarissa sokerin, rasvan ja suolan verottaminen on terveysperustaista, minkä EU lainsäädäntö myös mahdollistaa.

Se, halutaanko verotuksella tukea kansanterveyttä, riippuu poliittisesta tahdosta. Kuten tutkimukset osoittavat, kansanterveyden huomiotta jättäminen lisää terveysmenoja lähitulevaisuudessa ja syventää väestön sosiaalista eriarvoisuutta. Terveystaloustieteellisesti suurin hyöty voidaan saavuttaa oikein kohdennetulla terveysperustaisella verotuksella.

Yhteenveto

Yhteenvetona THL lausuu kannattavansa veroehdotusta vain osittain, eli siten, että virvoitusjuomien osalta vero jää voimaan, mutta pahoittelee veron poistamista makeisten ja jäätelön osalta. Nykyiset makeisten ja jäätelön käyttömäärät ovat monissa kuluttajaryhmissä, etenkin lapsilla niin suuria, että niillä on terveydellisiä haittoja. Lisäksi THL ehdottaa kansanterveyden edistämiseksi, että edettäisiin epäterveellisten elintarvikkeiden verottamisessa ja pohdittaisiin myös mahdollisuuksia laskea terveellisten elintarvikkeiden hintaa veropolitiikan avulla.

Pääjohtaja Juhani Eskola

Erikoistutkija Heli Kuusipalo